

PEDAGOGŲ POREIKIO UŽTIKRINIMO VERTINIMAS

2023 m. rugsėjo 6 d.

Nr. VRE-5

SANTRAUKA

Vertinimo svarba

2022–2023 m. m. Lietuvoje buvo 41,8 tūkst. pedagogų, iš jų – 38,5 tūkst. mokytojų. Nuo 2020–2021 iki 2022–2023 m. m. vienai sąlyginei mokytojo pareigybei tenkančių mokinių skaičius didėjo nuo 11,6 iki 12¹, o ES šalių vidurkis 2020 m. buvo 12,3² (pvz., Nyderlanduose 16,5, Estijoje 12,5). Lietuva buvo viena iš 4 šalių, turėjusių prasčiausią rodiklį, todėl, įgyvendinant „Tūkstantmečio mokyklų“ programą, iki 2030 m. planuojama pasiekti 12,3³.

Lietuva pagal mokytojų amžiaus rodiklius 2020 m. pateko į prasčiausias rodiklių reikšmes turinčių ES šalių trejetą. 50 metų ir vyresnių mokytojų bendrajame ugdyme buvo 1,5 karto daugiau nei vidutiniškai ES⁴. Dirbantys pensinio amžiaus (65+) mokytojai padeda sprendžiant pedagogų trūkumo problemą: ikimokykliniame ugdyme jų dalis ES vidurkį viršijo 3,5 karto, pagrindiniame ir viduriniame – beveik 3 kartus⁵. 2014–2022 m. jaunesnių ir 50 metų bei vyresnių mokytojų santykis mažėjo nuo 1,08 iki 0,66⁶. Pagal rodiklį nepakankamai jaunų mokytojų ateina dirbti į mokyklas dėl pedagogo profesijos nepatrauklumo. Palyginus su kitais sektoriais, švietimo srityje didžiausias vyresnio amžiaus (55+) darbuotojų skaičius⁷.

---

¹ Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenys. Savivaldybės švietimo stebėsenos rodikliai. Prieiga per internetą: <https://www.svis.smm.lt/rodikliai/> (žiūrėta 2023-06-30).

² Eurostato duomenys. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDUC_UOE_PERP04_custom_5451626/default/table?lang=en (žiūrėta 2023-06-30).

³ 2021–2030 m. švietimo plėtros programa.

⁴ Eurostato duomenys. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDUC_UOE_PERD01_custom_5448862/default/bar?lang=en (žiūrėta 2023-06-30).

⁵ Ten pat.

⁶ Švietimo valdymo informacinė sistema. Savivaldybės švietimo stebėsenos rodikliai. Prieiga per internetą: <https://www.svis.smm.lt/rodikliai/> (žiūrėta 2023-06-30).

⁷ STRATA (2023). Žmogiškojo kapitalo būklė. Vyriausybės strateginės analizės centras.

Sprendžiant naujų pedagogų pritraukimo į mokyklas problemą, Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje buvo numatyta, kad iki 2022 m. 30–49 metų amžiaus mokytojų dalis padidės nuo 51,8 iki 60 proc., tačiau ji ne didėjo, bet sumažėjo iki 37 proc. 2021–2030 m. švietimo plėtros programoje 2030 metais numatyta pasiekti anksčiau planuotus 60 proc.

Vertinimo tikslas ir apimtis

Vertinimo tikslas – pateikti susistemintą informaciją apie pedagogų poreikio nustatymą, vykdomas priemones jiems pritraukti ir rengti.

Pagrindiniai vertinimo klausimai:

- ✓ ar šalyje nustatomas / identifikuojamas pedagogų poreikis;
- ✓ ar valstybė ir savivaldybės vykdo priemones pedagogams pritraukti ir rengti;
- ✓ ar panaudojamos įvairios pedagogų rengimo formos.

Vertinimo subjektas – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

Vertinome ministerijos ir kitų įstaigų pateiktą informaciją. Apklausėme visas savivaldybes, valstybės ir savivaldybių ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklas, aukštąsias mokyklas, rengiančias pedagogus, 2023 m. pedagoginių studijų absolventus. Organizavome susitikimus su Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto, Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos, Valstybinio studijų fondo, Vyriausybės strateginės analizės centro, Užimtumo tarnybos, Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti, Lietuvos savivaldybių, Lietuvos savivaldybių švietimo padalinių vedėjų ir Lietuvos mokyklų vadovų asociacijų, programos „Renkuosi mokyti!“ atstovais.

Vertinamas 2020–2022 m. laikotarpis. Siekdami įvertinti pokyčius, naudojome ankstesnių ir 2023 m. duomenis. 2023-09-06 galutinių 2023 m. stojimo į profesinės pedagogikos studijas pagal specializacijas duomenų dar nebuvo.

Vertinimo apimtis ir taikyti metodai aprašyti 2 priede „Vertinimo apimtis ir metodai“ (51 psl.).

Pagrindiniai vertinimo rezultatai

Pedagogų poreikis nėra pagrįstai įvertintas, pedagoginės studijos neužtikrina pakankamo pedagogų parengimo, vykdomų priemonių jiems rengti ir pritraukti veiksmingumas nevertinamas.

Ar šalies mastu nustatomas pedagogų poreikis

Lietuvoje pedagogų poreikis nustatomas skirtingais lygmenimis – šalies, savivaldybių ir mokyklų. Poreikio vertinimo rezultatai skiriasi. Vyriausybės strateginės analizės centro 2018 ir 2021 m. poreikio prognozės nebuvo išsamios, nes trūko duomenų apie pedagogikos studentų specializacijas ir esamą pedagogų poreikį, neįvertinti visi įtaką darantys veiksniai, pvz., švietimo tinklo pertvarka, mažėjantis vaikų skaičius, nevertintas psichologų ir mokytojo padėjėjų, kurie nėra pedagogai, poreikis, tačiau jis gali turėti įtakos ir pedagogų poreikiui. Prognozės rezultatai nėra aktualūs nustatant valstybės finansuojamų studijų vietų skaičių, nes

2023 m. jų skaičius neribojamas, o nustatytos prioritetinės specializacijos neapima visų labiausiai trūkstamų (1.1 poskyris, 11 psl. ir 1.2 poskyris, 13 psl.).

Savivaldybės ir atsakiosios valstybės bei savivaldybių mokyklos 2024–2025 m. m. numato didesnę, nei buvo prognozuota šalies mastu, priešmokyklinio ugdymo, specialiųjų, socialinių, anglų kalbos, matematikos, fizikos ir kitų pedagogų bei psichologų ir mokytojo padėjėjų poreikį. 51 proc. visų mokyklų 2023–2024 m. m. numato 1 389 etatų pedagogų, iš jų 445 – socialinių ir specialiųjų pedagogų, trūkumą. Neprioritetinių specializacijų, pvz., ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo, anglų kalbos, numatytas pedagogų trūkumas – 590 etatų. 31 proc. viso numatomo šalies pedagogų poreikio sudaro Vilniaus miestas (1.2 poskyris, 13 psl.).

Pedagogų poreikio stebėsenos platformoje ir Užimtumo tarnyboje mokyklos neregistruoja visų laisvų darbo vietų pedagogams: 28 proc. atsakiusių mokyklų jas registruoja platformoje, 57 proc. – tarnyboje. Užimtumo tarnyboje registruotų laisvų darbo vietų ir darbo ieškančių pedagogų specializacijos neatitiko: darbo ieškojo daugiausiai kūno kultūros ir muzikos mokytojai, o trūko – lietuvių ir anglų kalbų, matematikos, specialiųjų ir kitų pedagogų (1.3 poskyris, 17 psl. ir 1.4 poskyris, 20 psl.).

Ministerijai priimant sprendimus nesant išsamių pedagogų poreikio prognozių šalies mastu, o prioritetinėms pedagoginėms specializacijoms neapimant visų labiausiai trūkstamų pedagogų, neužtikrinamas visų reikiamų pedagogų parengimas ir poreikis. Atsakingas laisvų darbo vietų pedagogams registravimas ir jų poreikio vertinimas, atsižvelgiant į visus įtaką darančius veiksnius, padėtų priimti pagrįstus sprendimus dėl jo užtikrinimo (1 skyrius, 11 psl.).

Ar vykdomos priemonės pedagogams pritraukti

Lietuvoje 10 metų deklaruojamas siekis sustiprinti pedagogo profesijos patrauklumą, didinti profesijos prestižą. Valstybės ir savivaldybių lygiu vykdomos priemonės pedagogams pritraukti ir rengti, tačiau į mokyklas neateina dirbti pakankamai naujų pedagogų. Savivaldybės ir atsakiosios mokyklos nurodo šias svarbias priežastis, lemiančias pedagogų trūkumą: menkas pedagogo profesijos prestižas – 75 proc. savivaldybių, 60 proc. ikimokyklinio ir 66 proc. bendrojo ugdymo mokyklų, sudėtingi santykiai su ugdymais vaikais, tėvais – atitinkamai 57, 61 ir 52 proc., per mažas darbo užmokestis – 48, 50 ir 62 proc., per didelis darbo krūvis – 45, 51 ir 62 proc. (2 skyrius, 22 psl., 2.1 poskyris, 23 psl.).

Valstybei skatinant pedagoginio personalo kaitą per trejus metus iš darbo išėjo 3 100 mokytojų, iš jų į pensiją – 2 194, tačiau nevertinta, kiek išėjusių mokytojų įsidarbino kitose mokyklose, koks poreikis liko. Ministerijos duomenimis, 2020 m. didesniai skaičiai išėjusiųjų turėjo įtakos pandemija. Vis daugiau savivaldybių (2020 m. – 24, 2022 m. – 39) taiko priemones pedagogams pritraukti, pvz., 2022 m. pasinaudoję jomis įsidarbino 709 pedagogai. Tačiau tik 5 iš 39 taikiusių priemonės savivaldybių numato atlikti jų veiksmingumo vertinimą, kad atsirinktų paveikiausias. Konkuruodamos tarpusavyje savivaldybės ir mokyklos pritraukia jau dirbančius kitose mokyklose pedagogus, taip nėra sprendžiama jų trūkumo problema. Nėra analizuojamas taikomų priemonių mastas, poveikis ir veiksmingumas (2.3 poskyris, 28 psl.).

Mokytojų vidutinis darbo užmokestis nuo 2019 m. kasmet didėja ir, ministerijos duomenimis, 2022 m. *bruto* vidutinis darbo užmokestis siekė 2 041,2 Eur. Rodiklis neatspindi visų mokytojų vidutinio darbo užmokesčio, nes skaičiuojamas ne pagal visų, o tik bendrojo ugdymo mokytojų ketvirtinių duomenų vidurkius ir ne pagal pirminius duomenis. Auditorių skaičiavimu, mokytojų ir šalies vidutinio darbo užmokesčio santykis skiriasi pagal amžiaus grupes: 2022 m. 1 etatu dirbantys jaunesni nei 25 m. ir 50+ mokytojai uždirbo daugiau

nei tos pačios amžiaus grupės šalies vidutinis darbo užmokestis, o 25–29 m. mokytojai – vidutiniškai 30 proc. mažiau, 30–34 m. – 35 proc., 35–49 m. – 16 proc. Iš visų mokytojų 25–34 m. amžiaus mokytojai uždirbo mažiausiai (2.1 poskyris, 23 psl.).

Mokyklose 1 etatu dirbo mažiau nei trečdalis (28 proc.) visų mokytojų, mažiausia dalis – 7 proc., bendrojo ugdymo mokytojų, mažiau nei 1 etatu dirbo 36 proc. bendrojo ugdymo mokytojų valstybės ir savivaldybių mokyklose. Mažesnis krūvis neužtikrina norimo atlyginimo ir turi įtakos pedagogų trūkumui. Spręsdamos mokytojų trūkumo problemą, mokyklos siūlo jiems dirbti didesniu krūviu: 57 proc. bendrojo ugdymo mokytojų valstybės ir savivaldybių mokyklose dirbo daugiau nei 1 etatu. Vis daugiau pedagogų užsitikrina didesnę krūvį vienoje mokykloje. Mokyklos, spręsdamos pedagogų trūkumo problemą, priima dirbti pedagogais asmenis be pedagogo kvalifikacijos (taip pat studentus), kurie per dvejus metus turi ją įgyti (2.2 poskyris, 26 psl. ir 2.4 poskyris, 32 psl.).

Nevertinant vykdomų priemonių pedagogams pritraukti masto, poveikio ir veiksmingumo, neturint išsamios informacijos apie mokytojų vidutinį darbo užmokestį pagal amžiaus grupes, esant netolygiam pedagogų darbo krūviui, nėra identifikuojamos skirtingo amžiaus grupių pedagogams patraukliausios ir daugiausiai naujų pedagogų pritraukiančios priemonės, kad būtų imtasi reikiamų veiksmų subalansuoti pedagogų skaičių ir amžių, siekiant užtikrinti ugdymo kokybę ir tęstinumą (2 skyrius, 22 psl.).

Ar išnaudojamos visos studijų formos pedagogams rengti

Lietuvoje 2018 m. įkurti pedagogų rengimo centrai – jais tapo Vilniaus universitetas ir Vytauto Didžiojo universitetas. Nors buvo planuota, tačiau iki šiol neįvertinti pedagogų rengimo sistemos pokyčių rezultatai (3 skyrius, 34 psl.).

2020 m. parama pedagoginėms studijoms daugiausiai – 29 proc., buvo skirta ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo studentams. 2022 ir 2023 m. prioritentinė parama pedagoginėms studijoms I pakopos specializacijų pasirinkimo nepakeitė: gamtamokslinį ugdymą rinkosi vos keletas studentų, o pradinio ugdymo ir specialiąją pedagogiką stojantieji rinkosi kaip ir ankstesniais metais. Į ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo studijas įstoja daugiausiai studentų ir be paramos. 2020–2022 m. į I pakopos pedagogines studijas konkursai nevyko, nes stojantieji jų nepasirinko; mažėjo įstojusių į I pakopos pedagoginių studijų valstybės finansuojamas vietas vidutiniai balai: kolegijose – nuo 5,65 iki 5,34, o universitetuose – nuo 7,16 iki 7,11. 2023 m. balai padidėjo: kolegijose – iki 5,91, universitetuose – iki 7,14. Nė viena pedagoginė specializacija nepateko tarp 30 specializacijų pagal aukščiausius vidutinius įstojusiųjų į valstybės finansuojamas vietas balus. Kolegijose didėja sutartis nutraukiančiųjų dalis: 2019 m. – 7 proc., 2022 m. – 9 proc. Universitetuose tarp prioritetinėmis laikomų specializacijų daugiausiai buvo nutraukta mokomojo dalyko pedagogikos sutarčių, pvz.: fizikos, matematikos, istorijos ir geografijos (3.1 poskyris, 35 psl.).

2023 m. universitetuose didžiausią dalį pedagoginių studijų absolventų sudarė pradinio ir ikimokyklinio ugdymo absolventai – 95 arba 43 proc. Gamtamokslinio ugdymo, pvz., chemijos, fizikos, buvo vos po 1–3 absolventus. 2022 m. didžiausia dalis (79 arba 31 proc.) buvo kūno kultūros ir sporto pedagogikos absolventai. 2023 m. ši dalis sumažėjo iki 14 proc. Mokyklose neįsidarbina 46 proc. pedagogikos absolventų, mažiausiai įsidarbina kūno kultūros (21 proc.), apie trečdalis – kalbų, matematikos, gamtamokslinio ugdymo, menų. 14 proc. absolventų, planuojančių dirbti pedagogais, rinkęsi rajone esančią mokyklą (3.3 poskyris, 45 psl.).

Profesinės pedagogikos studijos ir pedagogų perkvalifikavimas – populiariausi būdai pedagogo profesijai ir papildomai specializacijai įgyti (konkursai atitinkamai 1,5 ir 1,75). Šios

studijos dėl trukmės (1–1,5 metų) ir kainos gali padėti greičiausiai ir už mažiausią kainą paruošti pedagogus. Perkvalifikavimas populiarus tarp pedagogų, siekiančių įgyti kitą pedagoginę kvalifikaciją ir tapti lankstesniais dirbant mokyklose. Gretutines studijas renkasi vis mažiau studentų (2020 m. – 237, 2022 m. – 194), nutraukiama didžiausia dalis sutarčių – 18,4 proc., palyginus su kitomis pedagogų rengimo formomis (3.2 poskyris, 42 psl.).

I pakopos pedagoginės studijos neužtikrina pakankamo pedagogų parengimo, mokyklose neįsidarbina beveik pusė absolventų. Parama šioms studijoms gali nepasiekti tikslo – pritraukti motyvuotus būsimus pedagogus, kurie studijas baigs ir ateis dirbti į mokyklas. Profesinės pedagogikos studijos ir persikvalifikavimas padeda pritraukti naujus ir išlaikyti esamus pedagogus mokyklose. Svarbu ieškoti įvairesnių būdų, kaip būsimus pedagogus pritraukti ir parengti bei dar aktyviau išnaudoti profesinės pedagogikos studijas ir perkvalifikavimą, siekiant užtikrinti pedagogų poreikį (3 skyrius, 34 psl.).